

Hilal GÜNEŞDOĞMUŞ¹

Orcid: 0009-0005-9474-2674

Eren AKMAN²

Orcid: 0000-0002-6895-851X

Sağlık Çalışanlarının Mesleki Algıları: COVID-19 Pandemisinin Etkileri

Professional Perceptions of Healthcare Workers: Effects of The COVID-19 Pandemic

*Bu çalışma 2209-A projesi kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

Gönderilme Tarihi: 29 Ağustos 2025

Kabul Tarihi: 16 Şubat 2026

ÖZ

¹Bir kuruma bağlı değildir.

²Kastamonu Üniversitesi, Tosya Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik PR., Kastamonu, Türkiye

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Dr. Öğr. Üyesi Eren AKMAN

akmanneren@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Sağlık çalışanları; COVID-19; Olumsuz sonuçlar; Bakış açısı.

Keywords:

Medical staff; COVID-19; Negative results; Viewpoint.

Amaç: COVID-19 pandemisi, yalnızca bireylerin hastalanmasına veya ölmesine neden olmamış aynı zamanda sağlık çalışanlarını fiziksel ve psikolojik olarak birçok açıdan olumsuz etkilemiştir. Bu çalışmanın amacı, pandemiden hareketle sağlık çalışanlarının mesleklerine yönelik algı ve düşüncelerini ortaya koymaktır.

Yöntem: Çalışma kapsamında, sağlık çalışanlarının COVID-19 pandemisi döneminde yaşadıkları problemler ve mesleklerine yönelik algıları nitel araştırma teknikleriyle derinlemesine araştırılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma, bir kamu hastanesinde çalışan dört doktor, dört hemşire ve dört tıbbi sekreter olmak üzere toplam 12 sağlık çalışanının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler, katılımcılar ile derinlemesine yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Araştırma verileri MAXQDA Analytics Pro (24.2.0) programı kullanılarak tematik betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca, tanımlayıcı istatistiklerin analizinde ise SPSS (25.0) programından yararlanılmıştır.

Bulgular: COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarının çalışma ortamlarını değiştirdiği, iş yüklerini artırdığı ve farklı rollerde çalışmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Tüm bunların, sağlık çalışanlarının korkularının artmasına ve birçok olumsuz çıktıyla karşı karşıya kalmasına yol açtığı saptanmıştır.

Sonuç: COVID-19 pandemisi bitmiş olsa bile sağlık çalışanları üzerindeki yıkıcı psikolojik etkisinin hala devam ettiği ve sağlık çalışanlarının mesleklerine olan algılarını olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

Aim: The COVID-19 pandemic has not only caused individuals to get sick or die, but has also negatively affected healthcare workers in many ways, both physically and psychologically. The main purpose of this study is to reveal the perceptions and thoughts of healthcare workers towards their profession, based on the negative effects of the pandemic on them.

Methods: In this study, the problems experienced by healthcare workers during the COVID-19 pandemic and their perceptions towards their profession were investigated and interpreted in depth with qualitative research techniques. The research was conducted with the participation of 12 healthcare professionals in total, including four doctors, four nurses and four medical secretaries working in a public hospital. Data were collected by in-depth face-to-face interviews with participants. Research data were analyzed with the thematic descriptive analysis method using the MAXQDA Analytics Pro (24.2.0) program. Additionally, SPSS (25.0) program was used to analyze descriptive statistics.

Results: According to the research findings, it has been determined that the COVID-19 pandemic has changed the working environments of healthcare professionals, increased their workload and caused them to work in different roles. It has been determined that all of these have increased the fears of healthcare professionals and caused them to face many negative outcomes.

Conclusion: Based on the findings, it has been concluded that even though the COVID-19 pandemic is over, its devastating psychological impact on healthcare professionals continues and negatively affects healthcare professionals' perceptions of their profession.

Kaynak gösterimi: Güneşdoğmuş, H., Akman, E.(2026). Sağlık çalışanlarının mesleki algıları: COVID-19 pandemisinin etkileri. *EGEHFD*, 42(1), 97-107 DOI: 10.53490/egehemsire. 1773959

How to cite: Güneşdoğmuş, H., Akman, E. (2026). Professional perceptions of healthcare workers: effects of the COVID-19 pandemic. *JEUNF*, 42(1), 97-107 DOI: 10.53490/egehemsire. 1773959

GİRİŞ

COVID-19, 2019 yılının sonlarına doğru ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan ciddi bir akut solunum yolu hastalığıdır. Hastalığın hızla yayılması birçok ülkenin sağlık sistemini zora sokmuş ve sıkıntılı süreçleri beraberinde getirmiştir (Hall, 2020). Bu dönemde ortaya çıkan önemli problemlerden biri de sağlık çalışanlarının katlanmak zorunda kaldığı fiziksel ve psikolojik baskılardır. Enfekte vakaların sürekli artması, mevcut sağlık iş gücünün artık yetişememesine ve kişi başına düşen iş yükünün artmasına sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte uzun mesai saatleri, artan nöbetler, kişisel koruyucu ekipman eksikliği ve yetersiz destek gibi durumlar sağlık çalışanları üzerinde ağır bir yük oluşturmuştur (Vizheh ve diğerleri, 2020).

Literatürde yer alan araştırmalar göstermektedir ki COVID-19 pandemisi sağlık çalışanları üzerinde yıpratıcı bir etkiye sahiptir. İş ortamının değişmesi (Galli ve diğerleri, 2020), hastalığın kontrol altına alınmasındaki belirsizlik (Pfefferbaum ve North, 2020), hastalığa yakalanma ve ailelerine bulaştırma korkusu (Shaukat, Ali, ve Razzak, 2020), sürekli ölen hastalara şahit olma ve hasta yakınlarının feryatlarını görme (Cai ve diğerleri, 2020) gibi durumlar sağlık çalışanlarını duygusal ve mental olarak yıkıma uğratmıştır. Öte yandan medyada yer alan asılsız söylem ve haberler sağlık çalışanlarının kaygılarının daha da artmasına yol açmıştır (Lelisho, Pandey, Alemu, Pandey ve Tareke, 2023).

Sağlık çalışanlarının derinden hissettiği tüm bu baskıların sonucunda birçok olumsuz çıktı meydana gelmiştir. Yapılan çalışmalara göre, sağlık çalışanlarının pandemi sürecindeki deneyimlerinden hareketle en çok depresif belirtiler ve kötü uyku kalitesi (Chen, Chen ve Zhong, 2022), tükenmişlik (Jalili, Niroomand, Hadavand, Zeinali ve Fotouhi, 2021), işe yabancılaşma (Mohamed ve Shaheen, 2022) ve işten ayrılma niyeti (Ahmadi ve Maleki, 2022) gibi durumlarla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir. Sağlık iş gücünün niceliksel olarak yetersiz olduğu göz önüne alındığında bu tarz olumsuz çıktılar çok daha tehlikeli sonuçlara yol açabilir.

Literatür incelendiğinde COVID-19 ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunun nicel olarak tasarlanmış araştırmalar olduğu görülmüştür (Austen, 2022; Dinibutun, 2020; Hennein ve Lowe, 2020). Bu çıkarımı destekler nitelikte Popa ve diğerleri (2022), sağlık çalışanlarının maruz kaldıkları sıkıntuların detaylı olarak açıklanması için nitel araştırmalara ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, literatürde yer alan çalışmalar, pandemi sırasında gerçekleştirilen ve sağlık çalışanlarının pandemi sürecindeki durumlarını inceleyen çalışmalardır (Janeway, 2020; Pappa, Barnett, Berges ve Sakkas, 2021). Dolayısıyla, COVID-19 pandemisi dönemini yansıtan niceliksel veriler ve genellemelerden ziyade; katılımcıların bakış açılarını daha detaylı anlamak, süreç hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak ve zengin bir betimleme elde etmek adına pandeminin günümüzdeki etkilerini de ele alan nitel araştırmaların gerekli olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle;

- COVID-19 pandemisi bitse bile çalışanlar üzerindeki etkisi hâlâ devam etmekte midir?
- COVID-19 pandemisi, sağlık çalışanlarının mesleklerine olan bakış açılarını etkilemiş midir?

Soruları ortaya çıkmaktadır. Bu araştırma sorularından hareketle, araştırma kapsamında sağlık çalışanlarının COVID-19 ile ilgili yaşadıkları problemlerin derinlemesine incelenmesi ve sağlık çalışanlarının mesleklerine yönelik algılarının belirlenmeye çalışılması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın deseni

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması esas alınmıştır. Durum çalışması; belli bir zaman içerisinde yer alan bir durumun araştırmacı tarafından çoklu kaynakların (gözlemler, görüşmeler, dokümanlar) derinlemesine incelendiği ve bunlar neticesinde durumlara yönelik temaların oluşturulduğu araştırma yaklaşımıdır (Mills, Harrison, Franklin ve Briks, 2017). Buradan hareketle çalışma kapsamında, COVID-19 pandemisinin başlangıcından bitimine kadar geçen süre boyunca sağlık çalışanları üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler (hastalar, çalışma arkadaşları ve sosyal çevresi göz önünde bulundurularak) katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılarak incelenmiş ve elde edilen bilgi birikimiyle duruma yönelik temalar ortaya koyulmuştur. Durum çalışmalarında dört temel husus önem arz etmektedir. Bunlar, (i) araştırma sorularının belirlenmesi, (ii) analiz (bireysel/grup), (iii) verilerin birbirine bağlanması ve (iv) bulguların yorumlanmasıdır (Özdemir ve Tuti, 2023). Bu araştırma kapsamında da bu hususlar dikkate alınarak araştırma yürütülmüştür.

Çalışmanın Katılımcıları

Araştırma evrenini bir kamu hastanesinde görev yapan sağlık çalışanları oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi olarak amaçlı örneklem yöntemi uygulanmıştır. Araştırmaya COVID-19 döneminde aktif görev almış, araştırmacılarla herhangi bir bağı olmayan ve gönüllü katılım gösteren çalışanlar dâhil edilmiştir. COVID-19 döneminde çalışmayan, raporlu ve izinli olanlar örneklem dışında tutulmuştur. Sağlık çalışanları arasından doktorlar, hemşireler ve tıbbi sekreterler araştırmanın örnekleme dâhil edilmiştir. Bunun sebebi ise, bu üç meslek grubunun diğer mesleklere kıyasla hastayla en sık iletişim ve temas kuran meslek grupları olmalarıdır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken veri doygunluğuna ve meslek gruplarının homojen olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcılardan farklı cevapların gelmediği anlaşılınca katılımcı ekleme işlemi durdurulmuştur. Ancak, bu işlem anında katılımcıların homojen olması da göz önüne alınarak her meslek grubundan eşit sayıda katılımcı araştırmaya dâhil edilmiştir. O sebeple, bütün meslek grupları için eşit sayıya ulaşıldığı ve yeni yanıtların gelmediği vakit veri toplama işlemi sonlandırılmıştır. Bu kapsamda dört doktor, dört hemşire ve dört tıbbi sekreter olmak üzere toplamda 12 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri toplama

Araştırma verileri, 2 Ocak 2024 ile 31 Ocak 2024 tarihleri arasında katılımcılarla derinlemesine yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Katılımcılar, çalışmaya dâhil edilmeden önce araştırmanın içeriğiyle ilgili bilgilendirilmiştir. Araştırma esnasında ses kayıtlarının alınacağı belirtilerek rızaları alınmıştır. Verilerin toplanmasındaki tutarlılığı sağlamak adına, bütün görüşmeler nitel görüşme esasları hakkında bilgi sahibi bir araştırmacı tarafından tek elden toplanmıştır. Kurum yöneticilerinin yönlendirmesiyle birlikte müsait olabilecek bölümdeki çalışanlarla iletişim kurulmuş ve veriler onların çalışma aralarında hastanede toplanmıştır. Katılımcıların diğer çalışanlardan etkilenmesini engellemek adına birebir görüşme ortamı sağlanmış ve bu görüşmeler ortalama 22 dakika sürmüştür. Görüşme sırasında katılımcılardan izin alınarak ses kayıtları alınmış ve eş zamanlı olarak araştırmacı notları tutulmuştur.

Veri toplama araçları

Araştırma soruları iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini öğrenmeye yönelik altı soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ise, Said ve El-Shafei (2021), Lu, Wang, Lin ve Li (2020) ve Zhang ve diğerlerinin (2020) çalışmalarından hareketle hazırlanmış COVID-19 pandemisinin etkileri göz önüne alınarak sağlık çalışanlarının mesleklerine olan bakış açılarını tespit etmeye yönelik yarı yapılandırılmış sekiz soru yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış bu soruların belirlenmesi aşamasında nitel araştırmalar konusunda uzman bir akademisyenden görüş alınmıştır. Soruların anlaşılabilirliği ve görüşmenin akışı araştırmaya dâhil edilmeyen iki sağlık çalışanı üzerinde test edilmiş ve bu görüşmeler sonucunda gerekli düzenlemeler yapılarak soruların nihai hâli oluşturulmuştur. Katılımcılara yöneltilen yarı yapılandırılmış araştırma soruları Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yarı Yapılandırılmış Araştırma Soruları

1.Pandemi döneminde hastalar, çalışanlar ve yöneticilerin yaklaşımları yönünden çalışma ortamınızı nasıl değerlendirirsiniz?
2.Pandemi döneminde iş yükünüzü nasıl değerlendirirsiniz?
3.Pandemi döneminde her zamankinden farklı roller üstlendiğiniz oldu mu? Açıklar mısınız?
4.Bu iş yükü ve üstlenilen farklı roller sizin mesleğinize bakış açınızı nasıl etkiledi?
5.Pandemi döneminde mesleğinizden soğuyup, “keşke başka bir iş yapsaydım” gibi düşünceleriniz oldu mu?
6.Bir başka salgınla karşılaşma ihtimaline yönelik kaygı ve korku yaşıyor musunuz? Açıklar mısınız?
7.Pandemi öncesi ve sonrası mesleğinizi nasıl değerlendirirsiniz?
8.Pandemide yaşadıklarınız mesleğinize olan bakış açınızı değiştirdi mi? Açıklar mısınız?

Verilerin analizi

Araştırma sonrası, görüşme anında tutulan notlar araştırmacı tarafından temize çekilmiş ve ses kayıtları deşifre edilerek analize hazır hale getirilmiştir. Veri analizinde MAXQDA Analytics Pro (24.2.0) programı kullanılmıştır. Araştırma verileri, tematik betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sırasında katılımcıların yanıtlarından hareketle kodlar, alt temalar (kategoriler) ve temalar belirlenmiştir. Katılımcılardan alınan

görüşlerin çarpıcı olanlarına sık sık yer verilerek araştırma bulguları özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmuştur. Araştırmadaki tanımlayıcı istatistiklerin analizinde ise SPSS (25.0) programı kullanılmıştır.

Araştırmanın etik yönü

Bu araştırmanın yürütülebilmesi için bir devlet üniversitesinin etik kurulundan onay alınmıştır (Karar sayısı: 30, Toplantı tarihi: 08.11.2023).

BULGULAR

Tanımlayıcı bilgiler

Araştırmaya dört hekim, dört hemşire ve dört sekreter olmak üzere toplam 12 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların %66.7'sini kadınlar, %33.3'ünü erkekler oluşturmaktadır. En küçük 23, en büyük 50 yaşında olan katılımcıların yaş ortalaması 39.42 ± 8.8 'dir. %83.3'ü evli olan katılımcıların meslekte ve kurumda çalışma süreleri ise sırasıyla 16.06 ± 9 ve 10.75 ± 10.1 'dir.

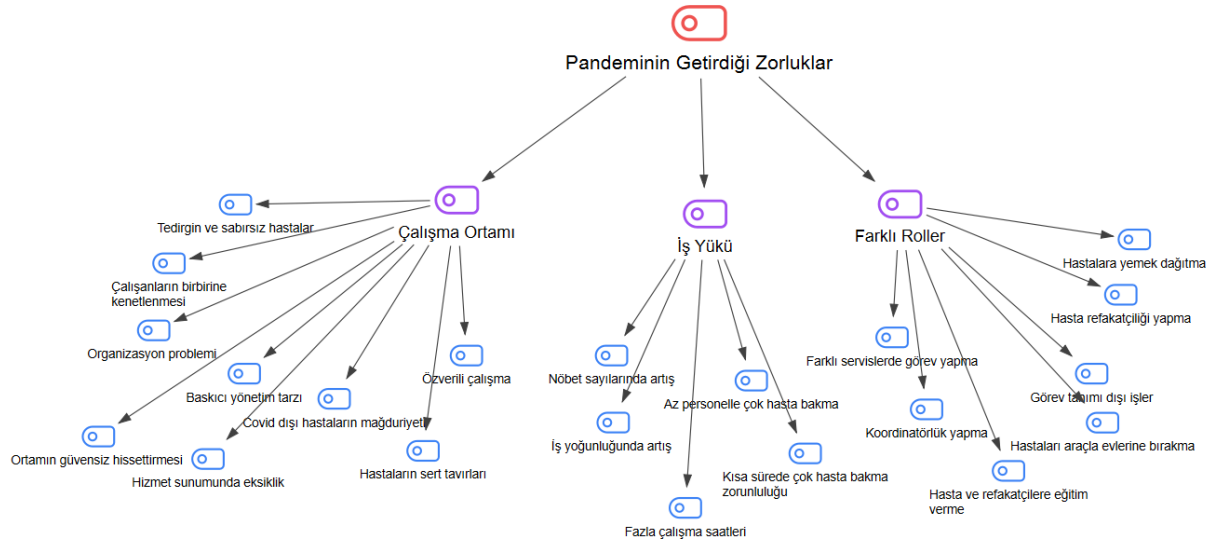
Geçerlik ve güvenilirlik

Nitel araştırmaların geçerliliği için, elde edilen verilerin daha önceden oluşturulan kavramsal çerçeveye uyumlu olması ve araştırma bulgularının kendi içerisinde tutarlı ve anlamlı bir bütün oluşturması gerekmektedir. Ayrıca, geçerlilik için bir diğer şart sonuçların açık seçik ortaya konması, çıkarımlarla ilgili kanıtların diğer kişilerin ulaşacağı bir biçimde sunulmasıdır. Bu araştırmada veri toplama sırasında hem ses kaydı alınmış hem de araştırmacı notları tutulmuştur. Elde edilen bulguların anlamlı bir bütün oluşturması, kavramsal çerçeveye uyum göstermesi ve tüm sonuçların açık bir şekilde ortaya koyulması araştırmanın geçerliliğine işaret etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için ayrı ayrı kodlanmış olan iki form kodlayıcılar arası güvenilirlik testlerinden biri olan Kappa testine tabi tutulmuştur. Cohen (1960) tarafından önerilen bu test, kodlayıcıların uyum derecesini göstermektedir. Kappa istatistiği 0 ile 1 arası değer almaktadır. Değerin 1'e yaklaşması kodlayıcıların benzer kodlar verdiğine ve güvenilirliğin arttığına işaret etmektedir. Bu araştırma kapsamında, görüşme verileri araştırmacılar ve nitel araştırmalar konusunda uzman bir akademisyen tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlamalar sonrasında MAXQDA Analytics Pro (24.2.0) nitel veri analiz programı ile yapılan Kappa analizi sonucunda, Kappa Güvenirlik Katsayısı 0.81 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değer, kodların birbiriyle çok iyi derecede uyumunu, buradan hareketle de güvenilirliğin yüksek olduğunu göstermektedir (Landis ve Koch, 1977). Birbiriyle uyuşan kodlar atanırken uyuşmayan kodlar ise çıkarılmıştır.

Bulguların tematik gösterimi

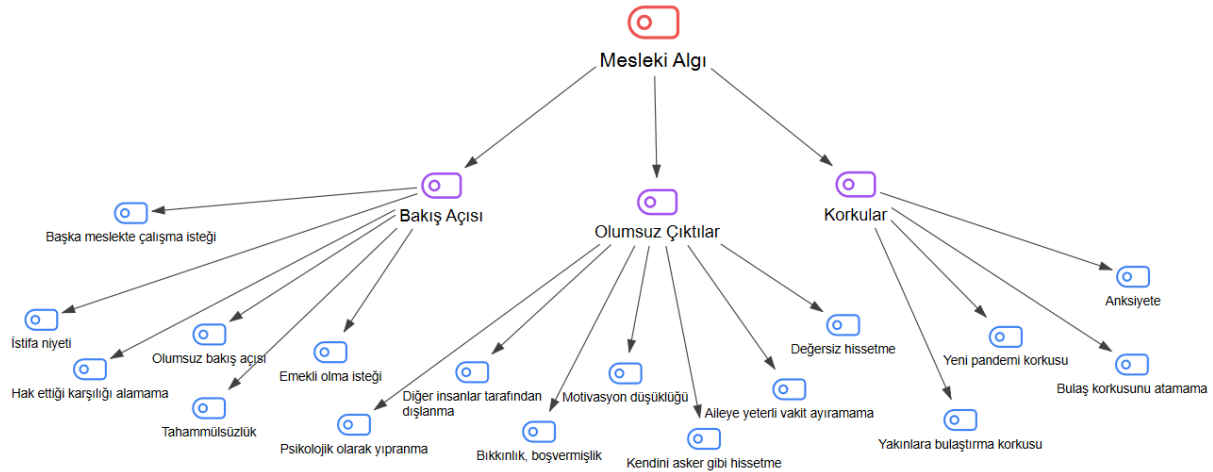
Araştırma verilerinin tematik betimsel analizi sonucunda katılımcı cevapları araştırmacılar ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzman bir akademisyen tarafından birden fazla kez incelenerek cevaplara en uygun kodlar atanmıştır. Daha sonrasında bu kodlar kategorize edilerek gruplandırılmış ve alt temalar belirlenmiştir. Alt temaların da bir araya gelerek oluşturduğu en uygun temalar belirlenerek atanmıştır. Sonuç olarak, iki ana tema ve altı alt tema (kategori) belirlenmiştir. İlk ana tema olan pandeminin getirdiği zorluklar Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Pandeminin getirdiği zorluklar temasının hiyerarşik kod-alt kod gösterimi

Şekil 1’de gösterildiği üzere “pandeminin getirdiği zorluklar” teması; çalışma ortamı, iş yükü ve farklı roller alt temalarından oluşmaktadır. Bu alt temalar ise katılımcıların sorulara verdiği yanıtlardan hareketle oluşturulan çeşitli kodlardan meydana gelmiştir. Katılımcılardan alınan yanıtlara göre pandemi döneminde çalışma ortamlarında hastalar, çalışma arkadaşları ve yöneticilerin yaklaşımları açısından değişiklikler olmuştur. İş yüklerindeki artış ve farklı rolleri (görev tanımı dışı işler) üstlenme mecburiyeti gibi durumlar sağlık çalışanlarının pandemi döneminde karşılaştıkları zorlukların başında gelmektedir (Tablo.2).

Araştırma kapsamında ikinci olarak oluşturulan ana tema, mesleki algı temasıdır. Bu temaya ilişkin hiyerarşik kod-alt kod gösterimi Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Mesleki algı temasının hiyerarşik kod-alt kod gösterimi

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda, çalışanların mesleki algılarını etkileyen birçok olumsuz durum olduğu tespit edilmiştir. Mesleki algı teması; olumsuz çıktılar, korkular ve bakış açısı alt temalarından oluşmaktadır. Bu alt temalar ise katılımcıların sorulara verdiği yanıtlardan hareketle oluşturulan çeşitli kodlardan meydana gelmektedir. Mesleki algı temasına ait örnek katılımcı cevapları Tablo 3’te belirtilmiştir.

Tablo 2. Pandeminin Getirdiği Zorluklar Temasına İlişkin Katılımcı Cevapları

Alt temalar	Kodlar	Örnek Katılımcı Cevapları
Çalışma Ortamı	Tedirgin ve sabırsız hastalar	“Çalışma saatlerimiz değişti, izolasyon önlemleri değişti, insanların psikolojileri etkilendi. Yöneticiler biraz daha baskıcıydı, hastalar bence biraz daha aceleci, sabırsız tavırlar sergilemeye başladılar.” (Doktor 2)
	Çalışanların birbirine kenetlenmesi	“Daha çok kenetlendik. Hastaların yaklaşımları da iyiydi. İnsanlar birbirine böyle daha sıkı sarılmaya başladı güven olarak. Hep birbirimize ihtiyacımız olduğunu düşündük.” (Sekreter 1)
	Organizasyon problemi	“Kötü. Ben pandeminin göbeğinden İstanbul Bakırköy’den geldim. Çok kalabalıktı, yönetilemiyordu, salgın nasıl yönetilemez onu gördüm. Yöneticiler açısından da, doktorlar açısından da, sağlık personeli açısından da, hastalar açısından da kötüydü.” (Doktor 1)
	Ortamın güvensiz hissettirmesi	“Bir güvensizlik ortamı oluşturdu, yarın ne olacağın belli değil, enfeksiyon riski var. Biraz daha depresifletirdi diyebilirim. Kendi işimizi yapmamamız farklı alanlarda çalışmamız biraz daha güven kırıcı oldu bizim için. Yeni şeyler öğrenmemiz gerekti.” (Doktor 2)
	Özverili çalışma	“İş yükümün çok ağır olduğunu hissediyorum, çok özverili çalıştık. Evde bile onun şeyini hissettik yani. Çocuklara bulaştırma, eşine bulaştırma yeri geldi odalarımızı ayırdık” (Hemşire 1)
	Covid dışı hastaların mağduriyeti	“Merkezde şöyle bir sıkıntı oldu, psikiyatri servisi kapandı, covid servisine dönüştü. Yatıracağım hastalarda sıkıntı yaşadım. Psikiyatri hastaları biraz sıkıntı yaşadı, yataklı servis bulma konusunda. Covid dışı hastalar sorun yaşadı bence.” (Doktor 4)
	Hizmet sunumunda eksiklik	“Pandemi dönemi ile geçmişi kıyaslarsak pandemi döneminde benim bölümümde olağanüstü bir durum vardı. Yapılmaması gerekenden fazla bir iş yükü vardı üzerimizde. Her şeye yetişemeyeceğimiz için insanoğlu olduğumuz için hasta bakımında ihmal oldu ve daha kaliteli bir sağlık hizmeti veremedik.” (Doktor 1)
İş Yüğü	Baskıcı yönetim tarzı, Hastaların sert tavırları	“Hastaların yaklaşımı daha sertti, çalışma arkadaşlarımla kutuplaşmalar yaşadı yöneticiler o dönemde daha baskıcıydı.” (Hemşire 4)
	Nöbet sayılarında artış	“Çok fazlaydı, iki günde bir 24 saat nöbetçiydik. Eğer aralarda fazladan bir durum çıkarsa gün aşırı nöbet tutuyorduk.” (Hemşire 4)
	Fazla çalışma saatleri	“Çok fazla. Normal çalışma saatimin üç katından fazla çalışmışımdır. İş yükü olarak da en az 10-15 saat fazla çalışmışımdır.” (Doktor 1)
	Az personelle çok hasta bakma	“Bir ara sadece ikişer kişi nöbetlere kalıyorduk. O kadar çok hasta vardı ki hepsine yetişmeye çalışıyorduk.” (Hemşire 3)
	Kısa sürede çok hasta bakma	“İş yükü baya bir arttı. Hasta sayısı arttı, çalışma saatleri arttı. Kısa sürelerde birçok hastaya bakma zorunluluğumuz geldi.” (Doktor 3)
	İş yoğunluğunda artış	“Hem çok yoğunluk oluyordu, bir de insanlar hastaneye çok gelip gittikleri için bulaş çok oluyordu.” (Sekreter 2)
Farklı Roller	Farklı servislerde görev yapma	“Evet. Acil serviste çalıştım, acil servis filyasyon, triyaj da bile yer aldık, sürüntü alma gibi birçok farklı yerde çalıştık. Pandemi servisi, pandemi polikliniği sürekli yerlerimiz değişti.” (Doktor 2)
	Hastalara yemek dağıtma	“Yemekhane personeli içeriye girmiyordu, hastalara yemekleri biz dağıtıyorduk. Servis içerisindeki arkadaşlarla ekip halinde çalıştık. Hastaların psikolojileri iyi değildi.” (Hemşire 3)
	Hasta refakatçiliği yapma	“Tabi ki. Hasta refakatçilerinin yerine geçtik, farklı görevlerde yaptık.” (Hemşire 4)
	Hastaları evlerine bırakma	“Hastaları yakınları dahi götürmüyordu, kendi aracımıla bile çok hasta götürdüm ben evine. İnsanlar kendi götürmüyordu, taksi almıyordu, gece yarısı çok hasta götürdüm ben.” (Sekreter 4)
	Görev tanımı dışı işler	“Birçok görev tanımı dışı iş yaptık. Mesela hastaların test çubuklarını, tüplerini falan veriyorduk.” (Sekreter 2)
Hasta ve refakatçilere eğitim verme	“Daha çok koruyucu roller üstlendim, ben sorumlulukta yaptığım için hasta ve yakınlarını temizlik konusunda daha çok hassas oluyorsun, hastaları da uyarıp eğitim veriyorduk.” (Hemşire 1)	
Koordinatörlük yapma	“Daha koordinatör davrandık. Takip edemeyeceğimiz hasta sayısından daha fazlasını takip etmek zorunda kaldık.” (Doktor 1)	

Tablo 3. Mesleki Algı Temasına İlişkin Katılımcı Cevapları

Alt Temalar	Kodlar	Örnek Katılımcı Cevapları
Olumsuz Çıktılar	Diğer insanlar tarafından dışlanma	<i>“Herkes bize öcü gibi baktı, kimse servise uğramadı, yöneticilerde dahil olmak üzere.” (Hemşire 3)</i>
	Psikolojik olarak yıpranma	<i>“Dışarıda insanlar sağlıklı olduğumuzu duyunca çok uzak duruyorlardı, o korkuyu hissediyordum gözlerimden, sağlıklı olmam onları korkutuyordu komşumu bile korkutuyordu yan yana gelemiyorduk mesela. Sahada çalışan olarak biz psikolojik olarak yıprandık.” (Hemşire 1)</i>
	Aileye yeterli vakit ayıramama	<i>“Sağlıklı olarak özverili olduğumuz için bir de bizimki yıpratıcı, psikolojik olarak da yıpratıcı, fiziksel olarak zaten yoruluyoruz, ailemize bile yeteri kadar vakit ayıramadık.” (Hemşire 1)</i>
	Bıkkınlık ve boş vermişlik	<i>“Artık korkmuyorum, maskeden de bıkmışız takmak bile istemiyorum artık ölürsem ölürüm. (Sekreter 1)”</i>
	Motivasyon düşüşü	<i>“Olumsuz açıdan etkiledi. İş yükü artınca motivasyonumuz bozdu.” (Doktor 3)</i>
Korkular	Değersiz hissetme	<i>“Pandemi döneminde sevmedim mesleğimi, tabi ki hastaya yardımcı oldum, faydalı oldum ama yeterli değeri görmediğim için sevemedim.” (Doktor 2)</i>
	Kendini asker gibi hissetme	<i>“Olumsuz yönden etkiledi, diğer meslekler bizden daha rahattılar, bir asker gibi gördük kendimizi. Hastanın bulaşıcı olduğunu bildiğin halde ona mecbursun, bulaşsa da o tedaviyi yapmak zorundasın. Kaçma gibi bir imkanımız yoktu, mecburduk.” (Hemşire 3)</i>
	Yeni pandemi korkusu	<i>“Yaşıyorum evet. Herkes başka bir hastalıkla geliyordu, bulaşma ihtimali oluyor, farklı bir hastalık çıkabilir, baş edemeyeceğimiz bir hastalık çıkabilir, bu korkutan bir şey.” (Sekreter 2)</i>
	Yakınlara bulaştırma korkusu	<i>“Bulaş riski, aileme hastalığı bulaştırma riski, kendim için değil aileme bulaş riski olduğu için keşke dedim sağlıklı olmasaydım.” (Hemşire 2)</i>
	Anksiyete	<i>“Anksiyetem var tabi ki. Daha fazla iş yükü olması ve psikolojik korkularım var.” (Doktor 3)</i>
Bakış Açısı	Bulaş korkusunu atamama	<i>“Pandemiden önce daha iyiydi, daha rahattık. Sıkıntımız yoktu. Daha rahattık, daha neşeliydik. Şimdi insanlara korkarak yaklaşıyoruz, acaba hasta mı, bir şey geçer mi? Her seferinde dezenfekte.” (Sekreter 3)</i>
	Başka meslekte çalışma isteği	<i>“Elbette. Aileni tehlikeye attığımı bilmek çok kötü bir durum. Sırf onlara bulaştırma korkusundan dolayı çok kez keşke başka bir iş yapsaydım dedim.” (Doktor 2)</i>
	İstifa niyeti	<i>“Bir daha pandemi olursa istifa ederim, enfeksiyon doktoru olduğum için.” (Doktor 1)</i>
	Emekli olma isteği	<i>“Yıldık, bıktık artık. Bir an önce emekliliğim gelse de emekli olsam diye bekliyorum.” (Hemşire 3)</i>
	Olumsuz bakış açısı	<i>“Pandemi beni mesleğimden soğuttu. Hiçbir hevesim kalmadı. Anca gidip geliyoruz, hepsi o.” (Sekreter 1)</i>
Tahammülsüzlük	<i>“Pandemiyle birlikte iyice çekilmez bir hal aldı. Yapılacak iş değil de, işte mecburen dayanıyoruz.” (Sekreter 4)</i>	
Hak ettiği karşılığı alamama	<i>“Mesleğimizde hak ettiğimiz karşılığı alamadığımızı, diğer meslek gruplarında alabiliyorlar, bizim izin olayımız yok, para olarak da alamıyoruz, halktan saygı olarak da alamıyoruz, yöneticilerimiz yani bu üst kesimlerde de öyle. Hem para hem saygı. Pandemi döneminde verilen sözler tutulmadı mesela ücret artışları olacaktı ama olmadı yani, istenilen şeyler verilmedi bize. Özellikle sahada çalışanlara, covid hastaları ile birebir muhatap olanları tatmin etmediler bir ücretle falan.” (Hemşire 1)</i>	

TARTIŞMA

Birçok kişinin hastalanmasına hatta ölümüne sebebiyet veren COVID-19, şüphesiz ki sağlık çalışanlarını derinden etkilemiş olabilir. Koronavirüse yakalanmış hastaların bakım ve tedavileri sırasında sağlık çalışanlarının da enfekte olduğu görülmüştür. Ancak, sağlık çalışanlarının muzdarip olduğu tek konu hastalığa yakalanma riski değildir. Bir yandan koronavirüs ile mücadele ederken bir yandan da pandeminin getirdiği diğer zorluklarla mücadele etmek durumunda kalmışlardır (Mhango, Dzobo, Chitungo ve Dzinamarira, 2020). Özellikle ön saflarda görev yapan sağlık çalışanları personel yetersizliği, uzun çalışma saatleri ve iş hacmindeki yoğunlukla baş etmeye çalışırken; aynı zamanda sürekli değişen protokoller ve alışılmadık çalışma koşullarına uyum sağlamak zorunda bırakılmıştır (Kinman, Teoh ve Harriss, 2020). Bu durumlar, sağlık çalışanlarında birçok fiziksel ve psikolojik problemi beraberinde getirmiştir (Izdebski, Kozakiewicz, Bialorudzki, Dec-Pietrowska ve Mazur, 2023).

Yapılan araştırmalar COVID-19'un sağlık çalışanlarının ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu bildirmektedir. Özellikle stres, kaygı, tükenmişlik ve depresif belirtilerin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Ay ve İçen, 2021; Shreffler, Huecker ve Petrey, 2020). Bu durumları duyarsızlaşma ve kişisel başarı hissini azaltması takip etmektedir (Atilla ve Karakaya, 2021). Pandemi sürecindeki ana stres faktörlerinin ise güvenliğe ilişkin endişeler, bulaş riski, bilinmemelik, damgalama ve sosyal dışlanma olduğu belirtilmiştir (Hamouche, 2020). Sağlık çalışanlarının yaşadıkları bu psikolojik sıkıntılar, kişisel sağlık düzeylerinin bozulmasına ve yoğun derecede anksiyete sahibi olmalarına yol açmıştır (Vindegaard ve Benros, 2020). Bu denli psikolojik olarak baskı altında olmaları yetersiz sosyal destek ile birleştiğinde sağlık çalışanları üzerinde kaçınılmaz bir yıkıma sebebiyet vermiştir (Spoorthy, Pratapa ve Mahant, 2020). Bahsedilen durumlar, işten ayrılma niyetine kadar varan birçok olumsuzluğun ortaya çıkmasına yol açmıştır (Aksu, 2021). Literatürde yer alan bu çalışmalar, COVID-19'un sağlık çalışanları üzerindeki olumsuz etkilerini göstermektedir. Ancak çalışmaların çoğu nicel olarak tasarlandığı için problemleri ortaya koymaktan öteye gidememektedir. Dolayısıyla sağlık çalışanlarının maruz kaldıkları sıkıntıların detaylı olarak açıklanması için nitel araştırmalara ihtiyaç olduğu bilinmektedir (Popa ve diğerleri, 2022). Bu çalışmada, literatürdeki ihtiyaca yönelik sağlık çalışanlarının COVID-19 pandemisinde yaşadığı problemler nitel araştırma teknikleriyle derinlemesine incelenerek ortaya konmuştur.

Araştırma bulgularına göre, pandemi birçok zorluğu beraberinde getirmiştir. İlk olarak çalışma ortamlarında değişiklikler yaşanmış ve bu durum çalışanları alışık olmadıkları bir sürece itmiştir. Hastaların sert, tedirgin ve sabırsız yaklaşımları; çalışma arkadaşlarıyla yaşanan kutuplaşmalar ve yönetimdeki problemler sağlık çalışanlarına güvensiz bir ortamda çalıştıklarını hissettirmiştir. Bununla birlikte, artan vaka sayıları ve hasta başvuruları sağlık çalışanlarının iş yükünü bir hayli arttırmıştır. Bu zorlu süreçte sağlık çalışanları, kısa sürede az personelle çok hasta bakmak zorunda kalmışlardır. İş yoğunluklarındaki bu artış, fazla çalışma saatleri ve ekstra nöbetlerle daha da katlanarak çalışanlar üzerinde ağır bir yük oluşturmuştur. Sağlık çalışanları yalnızca iş yüklerindeki artışla mücadele etmek zorunda kalmamış, görev tanımlarında yer almayan birçok farklı rolleri de üstlenmişlerdir. Örneğin, çoğu sağlık çalışanı kendi birimi dışında farklı birimlerde de görev almıştır. Alınan tedbirler neticesinde servislere giriş-çıkışların yasaklanmasından dolayı sağlık çalışanları destek personeli gibi hastalara yemek dağıtmakla birlikte hasta refakatçiliği yapmak durumunda kalmıştır. Elde edilen bu bilgiler, sağlık çalışanlarının özveriyle birçok görevi üstlendiğine ve fiziksel ve psikolojik olarak birçok problemle karşılaştığına yönelik örnekler sunmaktadır.

Sağlık çalışanlarının pandemi sürecinde karşılaştıkları zorluklar birçok olumsuz çıktıyı beraberinde getirmiştir. Ailelerine yeterince vakit ayıramayan sağlık çalışanları psikolojik olarak aşırı derecede yıpranmışlardır. Ağır çalışma koşulları, belli bir süreden sonra sağlık çalışanlarının motivasyonunu kırmış ve kendilerini değersiz hissetmelerine neden olmuştur. Ayrıca, insanların hastalığa yakalanma korkuları sağlık çalışanları ile aralarına set örmelerine sebebiyet vermiş ve bu durum sağlık çalışanlarının damgalanmalarına ve dışlanmalarına yol açmıştır. Pandemi sürecinde korkuya kapılan kesim yalnızca toplum olmamıştır. Sağlık çalışanları da birçok şeye karşı korku duymuşlardır. Bu korkuların başında ise virüse yakalanma ve hastalığı sevdiklerine bulaştırma korkusu yer almaktadır. Bugün, COVID-19 pandemisi etkisini kaybetse bile hâlâ sağlık çalışanlarının bulaş korkusunu atamadığı anlaşılmıştır. Sağlık çalışanlarını korkutan durumlardan biri de yeni bir pandeminin ortaya çıkmasıdır. Bu atılmayan ve sürekli tedirgin eden korkular sağlık çalışanlarında anksiyete oluşmasına sebep olmuştur.

Pandemi sürecinde yaşanan fiziksel ve psikolojik problemler sağlık çalışanlarının mesleki algı ve düşüncelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Elde edilen bulgulara göre sağlık çalışanlarının mesleklerinden soğudukları ve artık yapmak istemedikleri tespit edilmiştir. Pandemi sürecinde birçok çalışanın işten ayrılma niyetinin ortaya çıkması, başka meslekte çalışma istekleri ve bir an önce emekliliğinin gelmesini beklemeleri tahammül seviyelerinin düştüğünün ve mesleklerini icra etmek istemediklerinin göstergesidir.

Literatürde araştırma bulgularımızı destekleyen benzer nitel çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Liu ve diğerlerinin (2020) Çin'de dokuz hemşire ve dört hekim üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada sağlık çalışanlarının pandemi sürecindeki deneyimleri araştırılmıştır. Çalışmada sağlık çalışanlarının ağır iş yükü, koruyucu ekipmanların

sebepler olduğu yorgunluk ve yoğun strese maruz kaldığı tespit edilmiştir. Çin’de yirmi hemşirenin katılımıyla gerçekleştirilen başka bir çalışmada, COVID-19 hastalarına bakım hizmeti veren çalışanların psikolojik durumları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sağlık çalışanlarının yoğun derecede korku ve kaygı yaşadığı tespit edilmiştir. Çalışanların çalışma ortamlarındaki ani değişimlere ilişkin endişe duydukları görülmüştür. Ayrıca, hastalığa yakalanma ve hastalığı sevdiklerine taşıma riskine karşın korktukları belirtilmiştir (Sun ve diğerleri, 2020).

Eftekhar Ardebili ve diğerleri (2021), sağlık çalışanlarının pandemi sürecinde yaşadıkları durumları analiz etmek için İran’da 97 katılımcıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, sağlık çalışanlarının pandemi döneminde çok yoğun ve yüksek tempoda iş gördükleri belirtilmiştir. Çalışma prosedürlerinin değiştiği ve sağlık çalışanlarının kendilerini farklı bir çalışma ortamı içerisinde buldukları ifade edilmiştir. Ayrıca, bu süreç boyunca çalışanların sosyal yaşantılarının bozulduğu, özellikle aile ile ilişkilerinin kötü etkilendiği tespit edilmiştir. Psikolojik olarak da problemler yaşayan sağlık çalışanlarının yüksek düzeyde kaygı, umutsuzluk, çaresizlik, bıkkınlık ve tükenmişlik duygularını deneyimledikleri vurgulanmıştır. Razu ve diğerlerinin (2021) Bangladeş’te yaptıkları çalışmada ise on beş katılımcıyla sağlık çalışanlarının pandemi sürecinde yaşadıkları zorluklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, pandeminin uzun çalışma saatleri ve nöbetler gibi birçok iş yüküne sebep olduğu belirtilmiştir. Sağlık çalışanlarının tükenmişlik, motivasyon ve performans düşüklüğü gibi problemlerle karşılaştıkları ifade edilerek; yoğun derecede damgalama ve dışlanmaya maruz kaldıkları vurgulanmıştır. Ayrıca zorlu çalışma koşullarına rağmen fedakârca çalışan sağlık çalışanlarına verilen teşvik ve desteklerin yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Çetin, Deniz, Gemlik ve Yazar (2021), sağlık sitelerindeki haberleri içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, sağlık çalışanlarının pandemi sürecindeki çalışma koşullarının hastalıktan etkilenme, yoğun mesailer ve farklı birimlerde çalışma zorunluluğunun bulunmasından dolayı bir hayli zor olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ailelerinden uzak kalmaları başta olmak üzere sosyal hayatlarında da bir hayli problem yaşadıkları ifade edilmiştir. Billings, Ching, Gkofa, Greene ve Bloomfield (2021) pandemi sürecinde sağlık çalışanlarının deneyim ve görüşlerini araştıran 46 nitel çalışmanın dâhil edildiği kapsamlı bir meta-analiz gerçekleştirmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, sağlık çalışanlarının kendi sağlıklarından ve güvenliklerinden endişe ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, aileleri için de endişe duyan sağlık çalışanlarının en büyük korkuları arasında sevdiklerine hastalık bulaştırmanın yer aldığı ifade edilmiştir. Fazla iş yükünden şikâyetçi olan sağlık çalışanlarının az personelle çok mesai yapma zorunluluklarının olduğu belirtilmiştir. Sağlık çalışanlarının yüksek derecede damgalama ve dışlanmaya maruz kaldığı vurgulanan çalışmada, sağlıkçıların özverili çalıştıkları halde yönetsel sıkıntıların olduğu ve yeterince destek göremedikleri ifade edilmiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları: Bu araştırmanın örnekleme kamu hastanesinde çalışan doktorlar, hemşireler ve tıbbi sekreterler dâhil edilmiştir. Bu durum, araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda diğer sağlık meslek mensuplarının da örnekleme dâhil edilmesi ve özel hastanelerde de benzer çalışmaların yapılması araştırma bulgularının desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Elde edilen sonuçlara göre, pandeminin sağlık çalışanları üzerinde fiziksel ve psikolojik yönden birçok olumsuz duruma yol açtığı tespit edilmiştir. Bu olumsuzluklarla birlikte, COVID-19 pandemisi bitmiş olsa bile sağlık çalışanları üzerindeki yıkıcı psikolojik etkisinin hâlâ devam ettiği ve sağlık çalışanlarının mesleklerine olan algılarının olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır. Pandeminin etkisiyle sağlık çalışanlarında ortaya çıkan tahammülsüzlük, hak ettiği karşılığı alamadıklarının düşünülmesi, istifa niyetlerinin artması, bir an önce emekli olmayı dilemeleri ve mevcut meslekleri yerine başka bir meslekte çalışıyor olmayı arzulamaları bunun en temel kanıtıdır.

Emeğin yoğun olduğu, sürekli koşuşturma ve karmaşanın yaşandığı sağlık sektöründe mevcut koşullar bir hayli zorlu iken; bir de pandeminin bıraktığı olumsuzluklar eklenince sağlık çalışanlarının mevcut yükünün daha da arttığı düşünülmektedir. Bu durumun ise örgüt içi problemlere neden olabileceği ve sağlık hizmetinin kaliteli bir şekilde sürdürülebilmesini engelleyeceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın politika yapıcılar ve kurum yöneticileri için bir kaynak oluşturarak gerekli adımların atılması önerilmektedir. Örneğin, elde edilen bulgularda sağlık çalışanlarının verilen vaatleri alamadıklarına yönelik şikâyetleri göz önüne alındığında politika yapıcıların teşvik çalışmaları pozitif sonuçlar verebilir. Ayrıca, kurum içi eğitimlerde sağlık çalışanlarına yönelik psikolojik destek programlarına yer verilerek pandeminin bıraktığı psikolojik tahribatın düzeltilmesi sağlanabilir.

Yazar Katkıları: Fikir ve tasarım: H. G. Veri toplama: E. A. Veri analizi ve yorumlama: H. G., E. A. Makale yazımı: H. G., E. A. Eleştirel inceleme: H. G., E. A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Austen, A. (2022). Work-life balance and work overload in a pandemic world. *Scientific Papers of Silesian University of Technology, Organization and Management Series*, 163, 1–12. <https://doi.org/10.29119/1641-3466.2022.163.1>
- Ahmadi, S. & Maleki, A. (2022). The relationship between burnout and intention to leave work among midwives: the long-lasting impacts of COVID-19. *Journal of Healthcare Engineering*, 2022, 1-7. <https://doi.org/10.1155/2022/8608732>
- Aksu, B. Ç. (2021). COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarının iş güvencesizliği algıları, algılanan iş stresleri ve işten ayrılma niyetleri üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik bir araştırma. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24(4), 747-776.
- Atilla, E. A. & Karakaya, A. (2021). COVID-19 pandemi döneminin sağlık çalışanlarının tükenmişlik düzeylerine etkisi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 653-680.
- Ay, F. A. & İçen, B. T. (2021). Türkiye’de COVID-19 pandemisinin 3.pik döneminde sağlık çalışanlarının covid-19 kaygısı ve tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(80).
- Billings, J., Ching, B. C. F., Gkofa, V., Greene, T. & Bloomfield, M. (2021). Experiences of frontline healthcare workers and their views about support during COVID-19 and previous pandemics: a systematic review and qualitative meta-synthesis. *BMC Health Services Research*, 21(1), 923. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06917-z>
- Cai, H., Tu, B., Ma, J., Chen, L., Fu, L., Jiang, Y. & Zhuang, Q. (2020). Psychological impact and coping strategies of frontline medical staff in Hunan between January and March 2020 during the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in Hubei, China. *Medical Science Monitor*, 26, e924171-1–e924171-16. <https://doi.org/10.12659/MSM.924171>
- Chen, W.-C., Chen, S. J. & Zhong, B. L. (2022). Sense of alienation and its associations with depressive symptoms and poor sleep quality in older adults who experienced the lockdown in Wuhan, China, during the COVID-19 pandemic. *Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology*, 35(2), 215-222. <https://doi.org/10.1177/08919887221078564>
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20, 37–46. <https://doi.org/10.1177/001316446002000104>
- Çetin, B., Deniz, D., Gemlik, H. N. & Yarar, O. (2021). Koronavirüs (COVID-19)’ün sağlık çalışanları üzerine etkisi: nitel bir araştırma. *Sosyal Çalışmalar Üzerine Akademik Perspektif Dergisi*, 1, 45-58. <https://doi.org/10.35344/japss.902999>
- Dinibutun, S. R. (2020). Factors Associated with Burnout Among Physicians: An Evaluation During a Period of COVID-19 Pandemic. *Journal of Healthcare Leadership*, 12, 85–94. <https://doi.org/10.2147/JHL.S270440>
- Eftekhari Ardebili, M., Naserbakht, M., Bernstein, C., Alazmani-Noodeh, F., Hakimi, H. & Ranjbar, H. (2021). Healthcare providers experience of working during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *American Journal of Infection Control*, 49(5), 547-554. <https://doi.org/10.1016/j.ajic.2020.10.001>
- Galli, F., Pozzi, G., Ruggiero, F., Marnelli, F., Cavicchioli, M., Barbieri, S., ... Ferrucci, R. (2020). A systematic review and provisional meta-analysis on psychopathologic burden on health care workers of coronavirus outbreaks. *Front. Psychiatry*, 11, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.568664>
- Hall, H. (2020). The effect of the COVID-19 pandemic on healthcare workers' mental health. *Journal of the American Academy of Physician Assistants*, 33(7), 45-48. <https://doi.org/10.1097/01.JAA.0000669772.78848.8c>
- Hamouche, S. (2023). COVID-19 and employees’ mental health: Stressors, moderators and agenda for organizational actions. *Emerald Open Research*, 1(2). <https://doi.org/10.1108/EOR-02-2023-0004>
- Mills, J., Harrison, H., Franklin, R., & Birks, M. (2017). Case study research: foundations and methodological orientations. *Forum: Qualitative Social Research*, 18(1), 1-17. <https://doi.org/10.17169/fqs-18.1.2655>
- Hennein, R. & Lowe, S. (2020). A hybrid inductive-abductive analysis of health workers’ experiences and wellbeing during the COVID-19 pandemic in the United States. *PLoS ONE* 15(10): e0240646. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0240646>
- Izdebski, Z., Kozakiewicz, A., Bialorudzki, M., Dec-Pietrowska, J. & Mazur, J. (2023). Occupational burnout in healthcare workers, stress and other symptoms of work overload during the COVID-19 pandemic in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(3), 2428. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032428>
- Jalili, M., Niroomand, M., Hadavand, F., Zeinali, K. & Fotouhi, A. (2021). Burnout among healthcare professionals during COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 94(6), 1345-1352. <https://doi.org/10.1007/s00420-021-01695-x>
- Janeway, D. (2020). The role of psychiatry in treating burnout among nurses during the Covid-19 pandemic. *Journal of Radiology Nursing*, 39(3), 176–178. <https://doi.org/10.1016/j.jradnu.2020.06.004>
- Kinman, G., Teoh, K. & Harriss, A. (2020). Supporting the well-being of healthcare workers during and after COVID-19. *Occupational Medicine*, 70(5), 294-296. <https://doi.org/10.1093/occmed/kqaa096>
- Landis, J. R. & Koch, G. G. (1977) The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159-174.
- Lelisho, M. E., Pandey, D., Alemu, B. D., Pandey, B. K. & Tareke, S. A. (2023). The negative impact of social media during COVID-19 pandemic. *Trends in Psychology*, 31(1), 123–142. <https://doi.org/10.1007/s43076-022-00192-5>
- Liu, Q., Luo, D., Haase, J. E., Guo, Q., Wang, X. Q., Liu, S., ... Yang, B. X. (2020). The experiences of health-care providers during the COVID-19 crisis in China: A qualitative study. *The Lancet Global Health*, 8(6), e790-e798. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(20\)30204-7](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(20)30204-7)
- Liu, W., Wang, H., Lin, Y. & Li, L. (2020). Psychological status of medical workforce during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Psychiatry Research*, 288. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112936>

- Mhango, M., Dzobo, M., Chitungo, I. & Dzinamarira, T. (2020). COVID-19 risk factors among health workers: a rapid review. *Safety and Health at Work*, 11(3), 262-265. <https://doi.org/10.1016/j.shaw.2020.06.001>
- Mohamed, L. K. & Shaheen, R. M. A. (2022). Influence of perceived organizational injustice on workplace alienation among nursing staff during COVID-19 pandemic. *International Egyptian Journal of Nursing Sciences and Research*, 2(2), 362-377. <https://doi.org/10.21608/ejnsr.2021.106222.1122>
- Özdemir, M. & Tuti, G. (2023). Nitel araştırma desenleri: metodolojik bir temellendirme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 217-235. <https://doi.org/10.57115/karefad.1331759>
- Pappa, S., Barnett, J., Berges, I., & Sakkas, N. (2021). Tired, Worried and Burned Out, but Still Resilient: A Cross-Sectional Study of Mental Health Workers in the UK during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4457. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094457>
- Pfefferbaum, B. & North, C. S. (2020). Mental health and the COVID-19 pandemic. *N. Engl. J. Med.* 383(6), 510–512. <https://10.1056/NEJMp2008017>
- Popa, I., Stefan, S. C., Olariu, A. A., Popa, Stefan C. & Popa, C. F. (2022). Modelling the COVID-19 pandemic effects on employees' health and performance: A pls-sem mediation approach. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1865. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031865>
- Razu, S. R., Yasmin, T., Arif, T. B., Islam, Md. S., Islam, S. M. S., Gesesew, H. A. & Ward, P. (2021). Challenges faced by healthcare professionals during the COVID-19 pandemic: a qualitative inquiry from Bangladesh. *Frontiers in Public Health*, 9, 647315. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.647315>
- Said, R. M. & El-Shafei, D. A. (2021). Occupational stress, job satisfaction, and intent to leave: nurses working on front lines during COVID-19 pandemic in Zagazig City, Egypt. *Environmental Science and Pollution Research*, 28, 8791-8801. <https://doi.org/10.1007/s11356-020-11235-8>
- Shaukat, N., Ali, D. M. & Razzak, J. (2020). Physical and mental health impacts of COVID-19 on healthcare workers: a scoping review. *International Journal of Emergency Medicine*, 13(1), 1-8. <https://doi.org/10.1186/s12245-020-00299-5>
- Shreffler, J., Huecker, M. & Petrey, J. (2020). The impact of COVID-19 on healthcare worker wellness: a scoping review. *Western Journal of Emergency Medicine*, 21(5). <https://doi.org/10.5811/westjem.2020.7.48684>
- Spoorthy, M. S., Pratapa, S. K. & Mahant, S. (2020). Mental health problems faced by healthcare workers due to the COVID-19 pandemic—A review. *Asian Journal of Psychiatry*, 51, 102119. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102119>
- Sun, N., Wei, L., Shi, S., Jiao, D., Song, R., Ma, L., ... Wang, H. (2020). A qualitative study on the psychological experience of caregivers of COVID-19 patients. *American Journal of Infection Control*, 48(6), 592-598. <https://doi.org/10.1016/j.ajic.2020.03.018>
- Vindgaard, N. & Benros, M. E. (2020). COVID-19 pandemic and mental health consequences: Systematic review of the current evidence. *Brain, Behavior, and Immunity*, 89, 531-542. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.048>
- Vizheh, M., Qorbani, M., Arzaghi, S. M., Muhidin, S., Javanmard, Z. & Esmaeili, M. (2020). The mental health of healthcare workers in the COVID-19 pandemic: A systematic review. *Journal of Diabetes & Metabolic Disorders*, 19(2), 1967-1978. <https://doi.org/10.1007/s40200-020-00643-9>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Kitabevi.
- Zhang, W., Wang, K., Yin, L., Zhao, W., Xue, Q., Peng, M., ... Wang, H. (2020). Mental health and psychosocial problems of medical health workers during the COVID-19 epidemic in China. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 89, 242-250. <https://doi.org/10.1159/000507639>